

HELMUT BERVE: *Die Tyrannis bei den Griechen*. I-II. München, C. H. Beck, 1967. xii + xii + 796 s. 85 DM.

Som slutstenen på et livs arbejde med græsk historie offentliggør B. nu sin monumentale fremstilling af det græske tyranni fra den arkaiske tid og ned i den hellenistiske periode. Værket er delt i to bind med fortløbende paginering, hvoraf det første rummer den egentlige historiske fremstilling, mens bind 2 (s. 511–796) optages af litteraturhenvisninger, noter, sagregister samt to registre over person- og stednavne. Den fremstillende text har ingen notehenvisninger, idet noterne, der ofte fylder en hel trykside, er samlet om de vigtigere problemer. Fra notebindet henvises så til sidetallene i bind 1. Det skal strax siges, at noterne klart vidner om forfatterens massive lærdom og fuldstændige beherskelse af den tidligere litteratur om emnet, men samtidig ved deres kompakte form virker ret vanskelige, for ikke at sige afskrækkende på læseren.

Selve texten i bind 1 virker undertiden også ret massiv, med talrige paranthetiske indskud og underordnede sætninger, således at man ofte føler sig som deltager i et sprogligt forhindringsløb og udstøder et suk af lettelse og glæde, når hovedverbet i en lang periode omsider dukker op. Disse formelle indvendinger er naturligvis af underordnet betydning, og jeg vil gerne understrege, at det absolut er umagen værd at forfølge tankerne bag det knudrede sprog og fordybe sig i noternes talrige henvisninger.

Værket er naturligt disponeret i fire kronologiske hovedafsnit: (1) det ældre tyranni før 480 f. C. (på Sicilien 466 f. C.); (2) det femte århundrede; (3) det yngre tyranni i 4. årh. f. C.; og endelig (4) tyranniet i hellenistisk tid. Afsnittene er ordnet geografisk med de vigtigste landskaber behandlet først. 2. afsnit indtager en særstilling, idet det omfatter de tyrantfrie to generationer, som adskiller det ældre og det yngre tyranni. Hovedvægten ligger her på en behandling af forholdsreglerne mod indførelse af tyranni (f. x. ostrakismen i Athen) og af den teoretiske forfatningsdiskussion hos en række græske forfattere og filosoffer. De tre andre afsnit rummer en gennemgang af alle kendte forekomster af tyrannerdømme, så udførlig som kilderne i hvert enkelt tilfælde tillader det. Det kan ikke nægtes, at vor viden ofte indskrænker sig til det absolutte minimum, og B.'s i og for sig anerkendelsesværdige stræben efter fuldstændighed gør visse sider i hans værk til en katalogagtig opremsning af person- og stednavne. Læseren lades i hvert fald ikke i tvivl om, at på den valgte arbejdsmark har B. kikket bag hver enkelt lille sten. Også i disse afsnit findes kapitler, som behandler tyrannens rolle i den teoretiske forfatningsdiskussion og tyranniets historiske funktion i de forskellige perioder.

Med spørgsmålet om tyranniets funktion til forskellig tid berører vi den helt centrale problematik, som opstår for læseren af B.'s værk. Er der indenfor de fire kronologiske afsnit tale om et så ensartet historisk fænomen, at det berettiger til en monografisk behandling? B. må selv indrømme, at i den sidste periode, den hellenistiske, er det uhyre vanskeligt at sondre mellem tyranni og andre former for enmandsvælde, idet monarkiet jo var den fremherskende statsform. Lidt overraskende virker det således, at kong Hieron II af Syrakus får en udførlig behandling (s. 462–471), til trods for, at hans virksomhed har så mange lighedspunkter med andre hellenistiske herskere, som ikke omtales i værket. Også mel-

lem det ældre og det yngre tyranni gør store forskelle sig gældende. For at samle hele materialet må B. benytte en meget vid og vag definition af tyranniet, nemlig »die ungesetzliche, einem Gemeinwesen aufgezwungene Alleinherrschaft« (s. 6). Det er indlysende, at en historiker af B.'s format er ganske klar over de meget forskelligartede økonomiske og sociale faktoreres betydning for tyranniets opståen og udvikling i de forskellige tidsafsnit, og i afsnittene om tyranniets historiske funktion behandles disse forhold naturligvis. Men for B. er den historiske problematik først og fremmest knyttet til de enkelte tyranners personligheder. I et magtskyt og herskelystent individs stræben efter lovløs magtudfoldelse ser han den primære årsag til indførelse af ethvert tyranni, og først ud fra denne konception opnår hans værk den nødvendige tematiske enhed.

Hvad enten man godtager B.'s grundopfattelse eller stiller sig skeptisk overfor den (hvad måske de fleste historikere vil gøre), må man anerkende, at B. med sin enorme, kritisk bearbejdede materialesamling har skabt det længe savnede standardværk over et af de vigtigste fænomener i den græske politiske historie.

OTTO MØRKHOLM

LEO STRAUSS: *On Tyranny*. Revised and enlarged. Ithaca, N. Y., Cornell University Press, 1968. xii + 228 s. 19 sh.

Denne »paperback«-udgave af en bog, som først udkom i 1963, indeholder et i og for sig sympatisk forsøg på at inddrage en oldtidsforfatter i den moderne politiske diskussion af diktaturet og dets væsen. Xenophons lille dialog »Hieron« oversættes og kommenteres af Leo Strauss (s. 1-142); endvidere aftrykkes et diskussionsindlæg af Alexandre Kojève (baseret på Hegels politiske teorier) og Strauss' svar på dennes og andres kritik (s. 142-226).

Selv om man altid er tilbøjelig til at kippe med flaget for de forskere fra andre discipliner, som er villige til en seriøs konfrontation med antikkens teorier, må man beklage, at S. ikke har fundet et værk, som i højere grad var umagen værd. Trods alle påstande om det modsatte er Xenophon ikke så betydelig og relevant en politisk tænker, som S. gerne vil gøre ham til. Den foretagne sammenligning med Machiavelli kan han slet ikke leve op til. Hans værk er snarere tidstypisk og derfor velegnet for den historiske interpretation, som S. afviser med foragt.

OTTO MØRKHOLM

JOHAN HENRIK SCHREINER: *Aristotle and Perikles. A Study in Historiography*. Symbolae Osloenses fasc. supplet. XXI. Oslo, Universitetsforlaget, 1968. 138 s.

Siden hin januardag i 1890, da man i British Museum fandt en papyrusrulle med størstedelen af Aristoteles' værk om »Athenæernes statsforfatning«, er meget blæk og megen forskeraktivitet blevet anvendt på forklaringen og analysen af denne historiske kilde. På grund af Aristoteles' almindelige omdømme måtte et historisk skrift fra hans hånd betragtes som noget nær en sandhedsåbenbaring.